כותבים טקסט הסבר: פתיחה, גוף וסיום

כיתה ד' | שיעור 6 מתוך 7 | רצף: לומדים משני מקורות: מטקסט מידע לטקסט הסבר · כתיבה · 45 דקות

⬅ לפני

בשיעור הקודם בחרנו מתוך שני המקורות את נקודות העיקר שעונות על השאלה.

אחרי ➡

בשיעור הבא נציג את ההסבר שכתבנו בעל פה לפני הכיתה.

🎯 מטרה

התלמידים יכתבו טקסט הסבר בן שלוש פסקאות (פתיחה, גוף, סיום) על השאלה "איך בעלי חיים במדבר מתמודדים עם החום?", ובו שתי סיבות לפחות עם מילות קישור של סיבה ותוצאה.

1. יכתבו פתיחה שמציגה את התופעה ואת השאלה.
2. יכתבו גוף ובו שתי התאמות לפחות, כל אחת עם הסבר ומילת קישור של סיבה או תוצאה, על סמך נקודות העיקר משני המקורות.
3. יכתבו משפט סיום שמסכם, ויבדקו את הטקסט לפי רשימת בדיקה.

מיומנות: כתיבת טקסט הסבר מאורגן · **כלי:** "שלד ההסבר": פתיחה – גוף (התאמה + כי/לכן) – סיום · **פרקטיקה:** הוראה מפורשת, כתיבה משותפת וכתיבה עצמית

📌 עיגון

"תיאור והסבר של תופעות, תהליכים והתנהגויות כחלק מתהליך למידה"

תוכנית הלימודים בחינוך לשוני – עברית (יסודי), פרק ד': הישגים נדרשים · הישג נדרש 2: כתיבת טקסטים מסוגים שונים · ציון דרך עד סוף כיתה ד'

🧺 חומרים

- נקודות העיקר מן השיעור הקודם
- "שלד ההסבר" מוגדל על הלוח
- דף העבודה "כותבים הסבר"

🔤 מושגים

טקסט הסבר · פתיחה · גוף · סיום · פסקה

⏱ מהלך השיעור

פתיחה 5 דק'	שליפה: התלמידים מקריאים לבן הזוג את נקודות העיקר שלהם מן השיעור הקודם. המורה שואלת: "איך הופכים רשימת נקודות לטקסט שמישהו אחר יבין?" ומציגה את המטרה: "היום נכתוב טקסט הסבר מסודר – פתיחה, גוף וסיום". **תשובות צפויות:** "צריך לחבר במשפטים", "צריך להתחיל ולהסביר על מה מדברים", "צריך מילים כמו כי ולכן".
הדגמה – אני 9 דק'	המורה כותבת בקול רם מול הכיתה בעזרת "שלד ההסבר". פתיחה: "במדבר חם מאוד ביום. איך בעלי החיים מצליחים לחיות שם?" גוף: היא לוקחת נקודה אחת (אוזניים גדולות) והופכת אותה למשפט הסבר: "לשועל הפנק יש אוזניים גדולות, כך שחום יוצא מגופו והוא מתקרר." היא מראה איך משפט עם "כך ש" מחבר בין התכונה לתוצאה, ומשאירה את הסיום לכתיבה המשותפת. *"אני מתחילה בפתיחה שמציגה את הבעיה: במדבר חם מאוד. אחר כך אני שואלת את השאלה. עכשיו הגוף: אני לוקחת את הנקודה 'אוזניים גדולות – חום יוצא'. אני לא כותבת רק 'יש לו אוזניים גדולות', כי זה תיאור ולא הסבר. אני מוסיפה את התוצאה עם מילת קישור: 'כך שחום יוצא מגופו'. עכשיו הקורא יודע גם מה וגם למה."* **תשובות צפויות:** פתיחה של 1–2 משפטים, ומשפט גוף עם התאמה ומילת קישור.
תרגול משותף – אנחנו 8 דק'	הכיתה כותבת יחד משפט גוף שני (פעילות בלילה) ומשפט סיום. המורה שואלת: "איזו מילת קישור מתאימה? האם המשפט עונה על השאלה?" והתלמידים מציעים. המורה כותבת ומתקנת יחד עם הכיתה, ומדגישה שמשפט הסיום מסכם ואינו מוסיף מידע חדש. **תשובות צפויות:** גוף: "בעלי חיים רבים, כמו הירבוע, פעילים בלילה, משום שבלילה קר יותר. ביום הם נחים במחילות קרירות." סיום: "כך, בעזרת הגוף וההתנהגות שלהם, בעלי החיים מתמודדים עם החום." טעות צפויה: סיום שמוסיף פרט חדש ("ויש גם חיפושית..."); המורה: "האם הסיום מסכם או מוסיף?"
תרגול מודרך – בזוגות 8 דק'	בזוגות: כל זוג בוחר נקודת עיקר נוספת (צבע בהיר, או מקור ב') וכותב עליה משפט גוף עם מילת קישור. אחר כך הזוג קורא את המשפט בקול ובודק: האם יש בו גם התכונה וגם הסיבה או התוצאה? המורה עוברת ומסמנת במרקר את מילות הקישור. **תשובות צפויות:** "לבעלי חיים רבים במדבר יש צבע בהיר, ולכן הם קולטים פחות חום מן השמש."
עבודה עצמית – דף העבודה 10 דק'	כל תלמיד כותב בדף העבודה טקסט הסבר משלו לפי השלד: פתיחה, גוף עם שתי התאמות לפחות (אפשר להשתמש במשפטים מן הכתיבה המשותפת ולהוסיף), וסיום, ובודק לפי הרשימה. המורה יושבת עם קבוצת התמיכה, שכותבת לפי פתיחי משפטים.
סיכום ובדיקת הבנה 5 דק'	שניים–שלושה תלמידים מקריאים את הגוף שכתבו, והכיתה מצביעה על מילות הקישור. כרטיס יציאה. **תשובות צפויות:** "שמעתי 'משום ש' ו'לכן'"; "היא הסבירה למה, לא רק מה".

🤲 תמיכה

- פתיחי משפטים לכל חלק: "במדבר ___. איך ___?" / "ל___ יש ___, ולכן ___." / "כך, ___".
- כתיבה של גוף עם התאמה אחת בלבד, ופתיחה וסיום מן הכתיבה המשותפת.

🚀 אתגר

- להוסיף פסקת גוף שנייה על השגת מים, עם מידע ממקור ב'.
- להשתמש בשלוש מילות קישור שונות ובמשפט שיש בו גם דוגמה ("למשל").

✅ כרטיס יציאה והערכה

כרטיס יציאה: העתיקו מן הטקסט שכתבתם משפט אחד מן הגוף, וסמנו בו את מילת הקישור ואת הסיבה או התוצאה. — **הצלחה:** משפט גוף שיש בו תכונה או התנהגות, מילת קישור של סיבה או תוצאה מסומנת, והסיבה או התוצאה מסומנת. למשל: "בעלי חיים רבים פעילים בלילה, [משום ש] [בלילה קר יותר]."

מה בודקים: המורה בודקת את הטקסט לפי רשימת הבדיקה (משימה 2): פתיחה עם שאלה; שתי התאמות לפחות עם מילות קישור; מידע משני המקורות; סיום מסכם. 3 מתוך 4 – עמד ביעד. כרטיס היציאה בודק את ההסבר.

שיעורי בית: להקריא את הטקסט לבן משפחה ולשאול אותו: מה הבנת? האם משהו לא היה ברור?

קשר למדע ול-STEM: התוצר הוא הסבר של תופעה מן המדע (התאמה לסביבה) במילים של התלמידים.

כותבים הסבר

כיתה ד' · שיעור 6 ברצף · דף עבודה לתלמיד

שם: _____ תאריך: _____

טקסט הסבר עונה על שאלה. יש בו פתיחה, גוף עם סיבות ותוצאות, וסיום.

דוגמה: "למה לפנק יש אופניים צרולות, כך שחום יוצא מהפה והוא מתקרר." ← תכונה + איך קשור + תוצאה.

1 תכננו את הטקסט לפי השלב. ⭐

חלק	מה אכתוב (נקודות)
פתיחה: התופעה והשאלה	
גוף: התשובה 1 + כי / לכן	
גוף: התשובה 2 + כי / לכן	
סיום: משפט מסכם	

2 כתבו את טקסט ההסבר שלכם. ⭐⭐

3 בדקו את הטקסט שלכם. ⭐⭐

- ☐ בפתיחה הצגתי את התופעה ואת השאלה.
- ☐ בגוף יש שתי התאורות לפחות, ולכל אחת הסבר.
- ☐ השתמשתי באילות קישור: כי, לכן, אשום ש, כך ש.
- ☐ השתמשתי באיבר משני המקורות.
- ☐ הסיום מסכם ומוען אוסיף איבר חדש.

4 כתבו תיקון אחד ששמתם לאחרי הבדיקה. ⭐⭐⭐

_____

_____

בדיקה עצמית

- ☐ אני יכול/ה לכתוב טקסט הסבר עם פתיחה, גוף וסיום.
- ☐ אני יכול/ה להסביר סיבה ותוצאה בעזרת אילות קישור.